

WOLFNER JÓZSEF

KILENC EMLÉKBESZÉD

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET RT. KIADÁSA

A rákoskereszturi temetőben május 5-én, vasárnap délelőtt avattuk fel a Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Részvénytársaság alapítójának: Wolfner Józsefnek síremlékét, az irodalmi világ legjobbjainak jelenlétében.

A miniszterelnökséget Dulin Imre osztálytanácsos, a vallás- és közoktatásügyi minisztert Mariay Ödön író, miniszteri tanácsos, az Országos Irodalmi Tanácsot Tihamér Lajos miniszteri tanácsos, a Magyar Tudományos Akadémiát és a Petőfi Társaságot Császár Elemér egyetemi tanár, a Kisfaludy Társaságot Pintér Jenő egyetemi tanár és Falu Tamás, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát dr. Reiss Jenő, a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületét Keéri-Szántó Andor, a Magyar Könyvkereskedelmi Alkalmazottak Egyesületét Benedek Rezső képviselték.

Megjelentek a sírkőavatáson, többek között, Herczeg Ferenc, Babay József, Bókay János, Bónyi Adorján, Clair Vilmos, Csathó Kálmán, Czakó Elemér, dr. Feleký Sándor, Fóthy János, Gaal Mózes, Gerő Katalin, Gulácsy Irén, Havas István, ifj. Hegedüs Sándor, Hevesi Sándor, Kóbor Tamás, Kosáryné Réz Lola, Matolcsy Andor, Petri Mór, Surányi Miklós, Szederkényi Anna, Székely Tibor, Terescsényi György, Tutsek Anna, Varságh János, Wildner Ödön írók, az Új Idők szerkesztősége és a társadalmi és közélet számos előkelősége.

A magyar könyvkiadás mesterének érdemeit Herczeg Ferenc, Hevesi Simon, Mariay Ödön, Császár Elemér, Reiss Jenő, Keéri-

Szántó Andor, Benedek Rezső méltatta, Wolfner József baráti köre nevében Bárczy István ny. miniszter, a Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Részvénytársaság igazgatósága nevében Lyka Károly koszorúzta meg a síremléket.

Beszédeiket itt örökítjük meg.

Ó apa volt...

Hevesi Simon főrabbi beszéde

Wolfner József síremléke előtt állunk. Rajta két évszám: 1856 és 1932. A két évszám között egy emberi élet, tele tevékenységgel, áldást gyarapító, a szellemi életet, a magyar kultúrát tápláló munkával.

Elszállt három év síri álmai fölött és mégis, amikor itt állunk síremléke előtt, sírdombja mellett, csöndes bánat szállja meg a szívünket. Megértjük a magyar népdalnak panaszát, mikor azt mondja: „Megsuhintom vasvesszővel a temető kapuját, mért ragad el, mért rabol el minden szépet, minden drágát, amit lát“. És ebben benne van az emberi lélek elégiája a mulandóság fölött, amit akkor érzünk át legmélyebben, amikor értékes emberek elvesztését siratjuk, gyászoljuk.

De szemben ezzel az elégikus érzéssel megadatott nekünk, hogy szembe tudjunk szállni és dacolni tudjunk az enyészet hatalmával. Az emberi génusz küzdelme ez, az ő kincseiért a halálnak angyalával. És ez a küzdő erő, ez a hatalom: a kegyelet és az emlékezés.

Tulajdonképpen minden emberi élet egy remekmű, amelyet formál az alkotó Isten, formálnak az életkörülmények és formál maga az ember. És amit az ember hozzátesz önmagán az Isten művéhez, az az ő óriási érdeme, mert megadatott neki a lehetőség, hogy tovább alkossa önmagát, hogy saját magát úgy tekintse, mint egy márványtömböt, amelyből erkölcsi műremeket alkothat a saját akaratából, a saját etikai eszményét követve, a maga tehetségével. És azért, aki egész élete végéig dolgozik és dol-

gozik önmagán, annak a remekműve akkor kész, amikor a halál az öntőmintát kalapácsával széttöri. Lehullván a földi porhüvely, előttünk áll az egész ember. De még ezen is tovább dolgozunk és tovább építünk mi, a túlélők. A kegyelet és az emlékezés mintegy kiegészíti a vonalakat, csiszolja, szépíti az emlékművet és úgy adja át az örökkévalóságnak, a következő nemzedéknek. Mert abban is van valami erkölcsi motívum, hogy a szeretet tovább vezeti a vonalakat. Amint a nagyítóüveg igazságokat tár elénk, úgy a szeretet és a kegyelet feltárja bennünk az emberi remekműben benne rejlő, benne élő igazságokat és így adjuk át a mi emlékezésünk pantheonjának a megdicsőülteket.

Így adjuk át Wolfner József emlékét is, midőn az ő sírkövét avatjuk. Átadjuk, kinek? Önmagunknak és a magyar nemzeti öntudatnak. Hogy ha angyalok kara jelenne itt meg és mindegyik angyalka egy-egy könyvet hozna, amit Wolfner József félévszázados kiadói munkássága alatt közrebocsátott, akkor érthetővé válna, hogy miért daloljuk mi e sírkő közelében, e síremlék avatása alkalmával a magyar nemzeti Himnusz. De az ő érdemeiről a magyar kultúra fejlesztésében hivatott ajkak fognak szólni. Én csak megemlékezem az emberről, az emberről, aki munkára, alkotásra született, akiben benne volt a tettvágy, a tetterő és a szeretet, aki sokat akart gyarapítani, aki ahol munkatérlet látott, inspirálva érezte magát, akinek szenvedélye volt törődni az ügyekkel és emberekkel, aki megértő volt, úgy, amint a nagy dalköltő mondotta, együttérzés által tudva tudta, mit kellett tenni, hol kellett segíteni.

És így ő *apa* volt. Apa volt tizennyolcéves kora óta, amikor elvesztette édesatyját. Ott állott édesanyja mellett, mint támasz, testvérei mellett, mint jótevő. És apa volt nemcsak családjában, hanem cégében működése területén is és feltekintettek reá szeretettel és hálával munkatársai és egy egész irodalmi nemzedék.

Az ólombetűk milliárdjait küldötte: „menjetek ti könnyű követek“ — mint a biblia mondja — „és vigyétek az eszmét“. És szolgálatába állította az ólomhadsereget a magyar íróknak és gondolkozóknak, akiknek univerzális hatalma van, hogy megtalálják a lelkeket és gazdagítsák a honfűi érzelmeket, növeljék az erkölcsi meggyőződéseket.

Itt, e sírhely körül és e síremlék közelében az a lelkünk imája, hogy a magyar nemzet irodalmi alkotói legyenek mindenkor felséges tolmácsai annak a magasztos szellemnek, amely ezer éven át élt a magyar nemzetben, mint a testvériség, a jogtisztelet, a jogegyenlőség, a szabadság és a kultúra szeretetének szelleme. És ezzel a gondolattal avatjuk ezt a síremléket és átadjuk azt rendeltetésének.

Isten szent nevében áldást mondunk az ott alant szendergőre, áldást, amelyben benne van nejének, gyermekének, családjának, unokáinak szeretete és hűsége és benne van az a tisztelet, amellyel mindnyájan viseltetünk iránta, amellyel mindnyájan övezzük az ő évülhetetlen érdemeit. „Legyen tanujel ez a síremlék“ — ennek tanújele! És őrizze az ő nevét és emlékét. Ebből szálljon serkentés és áldás reánk, szenvedő magyarokra, reánk és szenvedő hazánkra. Amen.

*Minden idők
egyik legnagyobb magyar könyvkiadója...*

Herczeg Ferenc beszéde

Az 1932-ik év február 19-ik napján a gyászbaborult családtagok, a jóbarátok, tisztelők és munkatársak nagy serege örök pihenőre kísérté azt a férfit, aki életében soha sem akart pihenni. A virágos ravatalon minden idők egyik legnagyobb magyar könyvkiadója: Wolfner József feküdt. Koporsójánál, mint fejedelmi gyászvendégség, a magyar irodalom állott.

Ma újból megjelentünk Isten kertjében, megjelentünk, hogy fölavassuk Wolfner József síremlékét. Ősi, tisztos szokás szerint határkövet állítunk egy munkában és becsületben töltött életnek. Mert miféle földi jutalmat várhat a tettek és alkotások embere, mint egy faragott követ?

Az emberi életnek tulajdonképpen kétféle halál vet véget. Először akkor hal meg Ádám fia, mikor meghódol a természet örök törvénye előtt és porlandó testét visszaadja az anyaföldnek. Másodszor akkor múlik el, mikor egyénisége elhalványul az utódok emlékezetében; mikor élete, munkája és neve feledésbe megy. A feledés az igazi halál, a vigaszt nem ismerő, a végleges elmúlás.

Önök, tisztelt hölgyeim és uraim, akik ma eljöttek ide, tanúságot tesznek arról, hogy a szellemi elmúlástól, a végleges haláltól nem kell féltünk őt, aki három esztendő óta ebben a sírban pihen. Wolfner József erős egyénisége ma is él és uralkodik az emlékezetünkben; a mű, melyet életében megalkotott, ma is áll, gyarapodik és hirdeti alapítójának nevét. Sőt ma, az elmúlt esztendőök távlatából, talán tisztább és élesebb körvonalakban látjuk a kultú-

rális monumentumot, melyet önmagának a magyar irodalomban állított.

Wolfner Józsefnek döntő része volt abban, hogy az olvasók légioi rászoktak a magyar könyvre. Ami ma olyan magától értetődő: hogy magyar ember magyar nyomtatást olvasson: az ő kezdő éveiben inkább jámbor óhajtas volt, mint élő valóság. Az előkelő fővárosi társaságban a magyar regény és dráma kicsinylése valósággal a magasabb műveltség fokmérője volt. Ha szabad egy komoly fogalmat léha szóval jelölni, azt mondanám: Wolfner József „divatba hozta” a magyar írókat. „Magyart a magyarnak” volt a jelszava és ő győzelemre vitte az ígét.

Ha a mai nap a számonkérés és számadás napja, akkor egykori munkatársai és művének folytatói, fölemelt fővel állhatnak meg a sírja előtt. A mag, amit Te vetettél el, Wolfner József, kikelt és kálászt hajtott. Az utódok megbecsülnek mindent, amit Te nagyra tartottál és tartózkodnak mindentől, amit Te elvetettél. Ha pedig döntő elhatározások előtt állnak, akkor kérdést intéznek a saját lelkükhöz: mit tett volna a mi helyünkben Wolfner József? Te köztünk élsz, a Te szellemed ma is mester a műhelyben. Reméljük és hisszük, meg vagy elégedve a munkatársaiddal. Az Új Idők, a Magyar Lányok, Az Én Ujságom szerkesztősége, a könyvkiadóvállalat írói, tisztviselői és alkalmazottai nevében szeretettel köszöntelek, Öreg Vezér!

*Wolfner József szelleme
éljen tovább a magyar könyvkiadáság körében*

*Mariay Ödön miniszteri tanácsos beszéde
a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter képviselőjében*

Mindegyik nemzetnek az irodalom, művészet terén elért eredményei, sikerei sokféle hatóerők szövevényes összefonódásából teremnek meg. Nem elég, hogy valahol sok, szikrázó költői, írói lángelme születik, ha valamely földön ezernyi édes melódia terem, ha festők palettáján a szivárvány minden ékes színe felvirul: a költők gondolatait ezer és ezer könyv millió és millió betűjével kell gyöngysorba fűzni, a muzsika méloszát kották erdejébe kell belé-ojtani, a színek özönével telített vásznakat közkinccsé is kell tenni, ha azt akarjuk, hogy az alkotók és általuk nemzetük teremőereje napfényre kerülhessen és hatóvá tudja tenni áldásos hatalmát.

Egyszerűen szólva: a költőnek, az írónak el kell jutnia a könyv nagy nyilvánosságához, a képzőművészetnek utat kell törnie a kiállítási termekbe, a muzsikuskoknak a hangversenydobogóra. Akusztikára, rezonanciára van szüksége a művészet minden művelőjének, ha azt akarja, hogy ihletes gondolata, meleg melódiája, képzelőerejéből kibuggyanó színei lélektől-lélekig érjenek. Ma a művész nem elefántcsont-toronyba zárkózó remete többé, hanem szerves része a napi életnek, testvére a közönség minden egyes embertagjának. Ámde ez a testvériség, ez a szerves kapcsolat a közönséggel csak akkor állhat elő, ha a jó költői gondolat, a finom dallam, az ékes szín minél könnyebben és minél dúsabb áramban juthat el a nagyközönséghez, az emberiséghez, a világhoz.

Egy nemzet irodalmi és művészeti kultúrájának kivirágzásához az alkotó tehetségek hőisége mellett az is okvetlenül szükséges, hogy

akadjanak megértő lelkek, akik a szárnyas szót, a legszebb dalt, a legfinomabb színt megsegítsék a nagyközönség felé vezető útjában. Minden nemzet kultur-munkájának sikeréhez okvetlenül szükségese-
sek a nem mindennapi kulturájú, lelkiismeretes megértéssel és
finom érzéssel rendelkező, áldozatkész könyvkiadók, zenemű-
kiadók, hangverseny- és műkiállítás-rendezők, akiknek nem mind-
egy, hogy milyen könyvet, milyen muzsikát és milyen képet közve-
títenek a gondolatra, zenére és színre éhes emberközösség, a nem-
zet, az emberiség felé. A jó költők, írók, zeneköltők és képzőművé-
szek mögött jó kiadóknak, jó művészet-adminisztrátoroknak kell
állani, mert csakis így teljes egy nemzet kultur-harcvonal, csakis
így indulhat koszorús küzdelembe a népek szellemi küzdő porond-
ján.

Ilyen lelkiismeretes, mély kulturájú és magyar lelkű kiadó volt
Wolfner József, aki közel félszázadon keresztül volt mindenki
által tisztelt vezetője az általa alapított könyvkiadóvállalatnak s aki
minden tetteivel a magyar nemzeti kultúra nagy eszményeinek
igyekezett hasznos szolgálatot tenni. Wolfner József ezer és ezer
magyar könyvet bocsátott szárnyára, sok-sok, jó és szép magyar
könyvet, melyek mint valami büszke postagalamb-had: hirdetik
mindenfelé a magyar írók tehetségét, a magyar szellemi nagyságot.

A magyar könyvkiadók ez egyik kiváló példaképének síremlé-
kéhez a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kép-
viseletében hozok legőszintébb elismerést és azon reményemnek
adok kifejezést, hogy Wolfner József tiszteletreméltó szelleme az
egész magyar könyvkiadáság körében tovább fog élni, azt tűzve ki
vezéreszméül a magyar könyv útrabocsátóinak, hogy működésük-
ben mindig és legelsősorban, a tiszta és legemelkedettebb nemzeti
szellemet tekintsék irányítójuknak!

A magyar írók hálájára legméltóbb könyvkiadó

*Császár Elemér egyetemi tanár beszéde
a Magyar Tudományos Akadémia és a Petőfi Társaság
képviselésében*

A Magyar Tudományos Akadémia és a Petőfi-Társaság megbízásából, magyar írók nevében, de szívem szerint is, lépek Wolfner József síremlékéhez.

Akinek emlékét ez a márvány megörökíti, nem volt író — de kérдем, volt-e magyar író, aki nagyobb lelkesedéssel és erősebb hittel szolgálta a nemzeti irodalom ügyét, mint ő?

Az irodalom nem pusztán írott művek halmaza, az irodalom más is. Több: elevenen ható erő, a szellem uralma a lelkeken. De erővé, hatalommá csak akkor lesz, ha az írótól eljut a közönségig, ha az, amit a költői képzelet teremt, megtalálja útját az olvasók szívéhez és elméjéhez.

Wolfner Józsefnek egy félszázadra nyúló életműve az írók százai előtt nyitotta meg az utat, s a könyvek millióit vetette bele az irodalmi élet sodrába: munkássága nyomán gazdagon kihajtott irodalmunk, s legnemesebb termékei elválhatatlanul összeforrottak nevével. Wolfner József nélkül nem volna teljes irodalmunk képe.

Ezzel a tudattal hajtom meg fejemet a magyar írók hálájára legméltóbb könyvkiadó, Wolfner József szelleme előtt.

A kereskedelem művésze

*Dr. Reiss Jenő vezérigazgató beszéde
a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara képviselőjében*

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara elnökségének és tagjainak mély hódolatát hozom e síremlékhez, melyet az egyik legnagyobb magyar könyvkiadó porhüvelyé fölé emelt az utódok hálas kegyelele.

Wolfner József munkás életének kulturális és irodalmi jelentőségét méltatták a magyar kultúra és a magyar írásművészet előtem szülő prominens egyéniségei és a magyar irodalom soha el nem hervadó babéraival övezték az ő magasztosult emlékezetét.

Wolfner Józsefet azonban a magyar kereskedelem is büszkén vallja magáénak. A tehetséges kereskedőt a kereskedelem művészenek szokták nevezni. Mennyire illik ez Wolfner Józsefre, aki a magyar írásművészet úttörő, invenciózus és mindennek fölött becsületes sáfárja volt.

A kereskedő úgy él a köztudatban, mint akinek a foglalkozása már eleve kizárja az önzetlenséget. Tényleg úgy is van, hogy a kereskedői pályán csak kevesen tudnak a létért folyó ádáz küzdelemben saját érdekeiken felülemelkedve, az egyetemes érdekek szolgálatába állni. Wolfner József e kevesek közé tartozott és e kevesek között is az első volt. Ha saját érdekei és a közérdekek között kellett választania, habozás nélkül alárendelte saját érdekeit a köznek. Nemcsak a magyar irodalom beérkezett kiválóságainak szentelte szaktudását, munkáját és tőkéjét, hanem önzetlenül felkarolta a magyar írásművészet fiatal kezdőit, ápolta ifjú palántáit éppoly szeretettel, mint kedvenc virágait, amelyek

télen-nyáron ott virítottak íróasztalán és dolgozószobájának minden zugában.

Az írásművészetnek finomlelkű, emelkedett szellemű kereskedője, a kereskedelem igazi művésze volt. Nem sívár kalmárlélek, hanem az irodalmakat megteremtő és megtermékenyítő nagykiadók monumentális szelleme fűtötte át. Korrekt kereskedő, izzó magyar lélek és gyengéd, melegszívű ember volt. Költő a költők között! Ezért kísérték mindig virágok élete útját és ezért a magyar kereskedelem kartársi büszkeséggel tekint fel e síremlékre és soha el nem múló kegyelettel teszi le az emlékezés virágait.

Példaadásod irányítja cselekedeteinket

Dr. Keéri-Szántó Andor

*a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos
Egyesülete elnökének beszéde*

A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének megbízásából állok itt, előtted, Wolfner József, hogy most, síremléked leleplezésekor számot adjak arról, hogy emléked, példaadásod és elveid milyen élénken élnek bennünk és irányítják változatlanul összes cselekedeteinket. Az elmúlt esztendők nem homályosították el emlékezetedet, sőt csodálatosképpen szavaid, kijelentéseid, elveid motorikus erővé váltak. Legnehezebb tanácskozásaink közepette is láthatatlanul ott ülsz mellettünk az asztalfőn és nincs olyan kérdés, amelynek eldöntésénél fel nem merülne az: mit szólna ehhez, mi volna az álláspontja Wolfner Józsefnek? Így az egész könyves szakma egy olyan friss, lüktető és élénk lelki kapcsolatot tart fenn veled, Wolfner József, mintha testileg el sem távoztál volna közülünk. Mi lehet az oka annak, hogy ebben a nehéz, válságos és széthúzó világban, amikor mindenki a sajátmaga gondjával és bajával van elfoglalva, egy embernek az emléke ilyen frissen és érintetlenül fennmarad? Bizonyára az, hogy nemcsak a szakmában, hanem mint ember is közülünk messze kimagaslottál, egyéniség voltál. A magyar kulturának egyik pillére voltál. A legnagyobb kulturtett az, — mondja egyik magyar filozófusunk — ha valaki megtalálja magát, ha eltalálja igazi, emberi gondolkozásának, érzésének és akarásának stílusát és e stílusban megteremti és kialakítja öntudatának hozzá méltó, igazán becses értékeit: a maga öntudati világát. Ez igen kevésnek adatik meg, kevesen vannak, kik lelkükből élnek; a legtöbb csak szokásból, benyomásokból, ösz-

tönökből él. Aki a lelkéből akar élni, annak koncentrált és elmélyedő embernek kell lennie, olyan egyéniségnek, mint aminő te voltál, Wolfner József. És ez az oka annak, hogy emléked ilyen frissen él bennünk és hogy szeretetünk, becsülésünk és ragaszkodásunk változatlan irántad. És miután ezt hivatalos megbízásból itten, sír-emléked előtt elmondottam, engedd meg, hogy mint barátod le-rójam veled szemben fennálló tartozásom. Amidőn, esztendőkkel ezelőtt, a nyílt sírnál elbucsúztattalak, adós maradtam beszédem végével, amelyet a meghatottságtól elcsukló hangon már nem tudtam elmondani. Amit akkor elmulasztottam, azt pótolom most, kevésbé ékes szavakkal és sokkal rövidebben: te voltál az az ember, talán az egyetlen ember, akiben soha nem csalódtam, te voltál az, akinek távozása pótolhatatlan ürt hagyott lelkemben és te vagy az, akinek emlékét símogató szeretettel fogom megőrizni és ápolni mindaddig, amíg élek.

Az olvasók sohasem csalódnak az Ő könyveiben

Benedek Rezső

*a Magyar Könyvkereskedelmi Alkalmazottak Egyesülete
elnökének beszéde*

A könyvkereskedő-alkalmazottak nevében, mint a „Csak Szorosan“ Egyesület kiküldöttje, legelsősorban a jó főnökről kell megemlékeznem, szakmánknak nagyszívű mesteréről, aki félszázadon át egyre értékesebb generációkat nevelt a könyvkereskedelemnek.

Kollégáim és a főnökök gárdájában nem egy illusztris tanítványát látom, akik azért emelkedtek magasra ezen a rögs pályán, mert magukba szívták, asszimilálták Wolfner József tanításait és ma is él bennük az a tisztultabb üzleti szellem, mely Wolfner József egész életének és munkájának legértékesebb jellemvonása.

Két ágazata volt ennek az üzleti szellemnek. Az egyik: a humánus főnök atyai figyelme és gondolkodása, mely nem fizetett bérszolgákat látott alkalmazottaiban, hanem baráti végrehajtóit nagy terveinek, akikről úgy gondoskodott, akikre úgy vigyázott s akikkel úgy törődött, mint ahogy a család feje törődik, gondoskodik és vigyáz gyermekeire.

Szigorú volt és munkát, eredményt, szorgalmat és odaadást kívánt alkalmazottaitól; de ennek fejében támogatta, megbecsülte és szerette és szinte barátjának fogadta, akiben tehetséget, szorgalmat és ragaszkodást látott.

Alkalmazottainak főnöke és vezére volt, de osztályos társuk egyúttal a munkában is; és ez a példaadása, amellyel mindig előljárt köztük, nemes versenyre ösztönözte munkatársait, hogy kivegyék részüket abból a felelősségből is, mely a könyvtermelésnek rögs és kockázatos vállalkozásában főnökükre nehezedett.

Ezt a ragaszkodást, — hogy ne mondjam: sorsközösséget azzal honorálta Wolfner József, hogy soha sem akart „idegent“ látni alkalmazottaiban és valósággal felelősnek érezte magát anyagi boldogulásukért, sőt az egészségükért is. Ideális főnök volt, aki a fejével érzett és a szívével gondolkozott.

A szíve és a feje súgta meg neki, hogy a munkabírás és munkakedv alaptörvénye a pihenés, amit páratlan szociális érzékkel szinte ráoktrojált munkatársaira. Mert ő volt az első, aki már évtizedekkel ezelőtt, amikor szakmánk alkalmazottjai még álmodni se mertek holmi szabadságolásról, saját elhatározásából, pihenő-szabadságra küldötte munkatársait, sőt üdülőtelepet is állított nekik.

E néhány jellemző vonás fölöslegessé teszi, hogy fejtegessem: mennyire nem volt fölényes és hatalmaskodó. *Primus inter pares* volt: első a hasonlók között, főnök és munkás, vezér és közkatona egy személyben, de tanácsot osztó okos ember is, aki hosszú éveken át leszűrt tapasztalatainak kincseit szíves bőkezűséggel szórta szét a vele együtt dolgozók között.

Tanulni lehetett tőle, sokat tanulni, mert self made man volt. kicsinyben kezdte és csakis saját erejéből, egyéni munkájával és tudásával ért föl a legelsők közé, ahol szintén megállta a helyét és büszkesége lett a magyar könyvkereskedelemnek és könyvkiadásnak.

Itt kell rátérnem Wolfner József üzleti szellemének második ágazatára. Hogy ritka, ösztönös éleslátással fedezte fel a tehetségeket. Fél századdal ezelőtt, mikor a népszerű és ünnepeelt írók könyveinek kitermelését három nagy és tőkeerős kiadóvállalat úgyszólván monopolizálta, Wolfner József teljesen ismeretlen nevekkal kezdte meg a versenyt és volt bátorsága a közönség elé állni velük. A siker nem maradt el, de nem is maradhatott el azért, mert Wolfner József mindig tudta, hogy mi van a levegőben, mit

kíván a közönség: és ezt a kívánságot mindig százszázalékos értékű kiadványokkal elégítette ki. Rohamosan hódította meg a közönséget, mert az olvasók sohasem csalódtak az ő könyveiben. A Wolfner-könyvek a jó író, a jó könyvet, de egyúttal a sikert is jelentették: a cég márkájával piacra került könyveket mindenkor jó lélekkel ajánlhatták a könyvkereskedők, bár a közönséget nem is igen kellett rábeszélni, hogy megvegyék, mert az olvasóknak fokozatosan szaporodó százezrei teljes bizalommal fogadták a cég kiadványait.

Wolfner József érezte a közönségnek ezt a bizalmát, de érezte a felelősséget is, amellyel ezért a bizalomért tartozik: nagyon jól tudta, hogy a neve és a cég becsülete kötelezi, hogy mindig és mindenben a legjobbat és legszebbet adja. Ezért emelkedett fel a legnagyobb kiadók sorába nemcsak magyar, hanem európai, sőt világviszonylatban is, mert kicsiny országunk kulturájához mérten gigászi munkát végzett, hiszen könyvei sok millió példányban forognak közkézen és a legkisebb falvakban is terjesztik a műveltséget, nevelik az elméket és fejlesztik a jobb, tisztább világnézetet, hívekben és lelkekben egyaránt.

Nevét és érdemeit nem ez az emlék őrzi meg, amit most felavattunk, a kő vagy érc mulandó és elenyészik: de örökre megmarad amit termelt és alkotott. Ha valaki, akkor bizonyára Wolfner József érdemelné meg, hogy rávéssük síremlékére azokat a szavakat, amelyekkel Horatius búcsúzott el olvasóitól 2000 esztendővel ezelőtt: „Emléket állítottam magamnak, mely ércnél maradandóbb, mert a munkáimban élek“ és Wolfner József érdemeihez ez volna legméltóbb síremlékavatás.

A mi jószágos gazdánk...

Lyka Károly beszéde

A Singer és Wolfner Irodalmi Intézet igazgatóságának és munkatársainak nevében hoztuk koszorunkat jószágos gazdánk, Wolfner József sírjára. Valamikor ugyanazok a kezek virágokkal halmozták el névnapján az íróasztalát, amely mellől egykor annyi szép terv indult országgá irodalmunk és művészetünk javára és ahonnan annyi jószág áradt szét azokra a hű dolgozótársaira, akik nagyszabású tevékenységének végrehajtó erői voltak. A termés, amit szántóvető keze széjjelhintett Magyarországon, mindenkié. De ápoló kezének gyöngédségét, szívének jóságát azok ismerték a legközvetlenebbül, akikkel napról-napra együtt végezte építő munkáját. Két távoli világ vonásai egyesültek Wolfner Józsefben: alkotó elméje hatalmas motor volt egy modern üzemben, lelkülete viszont ősidők pátriárkájáé, aki egyetlen nagy családnak tekintette dolgozótársait. Itt, a temetőben, művészi sírkő őrzi emlékét, a mi szívünkben a hála és szeretet, műhelyünkben pedig az ő nagy munkája folyik tovább. Most ősz fejjel állva e sír előtt, négy évtized közös munkájára visszagondolva, elmondhatom mindnyájunk nevében: felejtetetlen jó gazdánk volt.

A barát és a városatya

Bárczy István volt miniszter és főpolgármester beszéde

A mai emelkedett szellemű, magasröptű emlékünnepség vége felé szinte úgy érzem, szokatlan kívánság az, hogy amikor az arra hivatott férfiak olyan méltón emlékeztek meg Wolfner József érdemeiről, mi, az ő szűkebb baráti köre is, külön szót emeljünk. De én azt hiszem, hogy akik Wolfner Józsefet közeli ismerték, ismerték gondolkodását, ismerték benső viszonyát barátaival, akik valósággal tágabb családi körét képezték, azok megértik, hogy a mi megnyilatkozásunk valósággal méltó kiegészítése a mai ünnepnek. Megadja neki azt a jelleget, amelyet Wolfner József egyénisége képvisel itt ma közöttünk.

Mert hiszen, igen tisztelt közönség, kik voltak az ő barátai? Az ő barátai voltak az irodalom barátai, az írók, kiadók, a művészet barátai, piktorok, szobrászok, építészek, esztétikusok. Ő a közoktatás és a közművelődés nagy eszméjének volt barátja; barátai voltak a tanárok, tankönyvírók, pedagógusok. És amellet Budapest barátja volt.

És ezen a címen legyen szabad talán nekem, mint a régi, boldog Budapest volt polgármesterének, megemlékezni Wolfner Józsefről, a városatyáról, az igazán érdemes, intelligens, kiváló városatyáról, aki igazán résztvett a mi nagy városépítő és városszépítő munkánkban. Bámulatos megfigyelőképessége és publikum-ismerete alapján — igazán mondhatom — nagyon sok jó tanáccsal szolgált nekem városi hivataloskodásom idején. Ilyen volt a Wolfner József barátsága. Méltóztatik tehát látni, hogy itt a

barátság is belekapcsolódik valamikép a közérdekbe. És amikor most, ezen a megkapó szép ünnepségen részt vettem, bizonyos megnyugvással konstatálhatom, hogy íme, Wolfner József értékét tudják, ismerik, megbecsülik mindazok, akik arra, annak megértésére hivatva vannak és hogy az ő emléke a főváros és a magyar haza jobbainak a szívében mindenkoron élni fog.